

УДК 338.439

Товста Т.Л.

КОН'ЮНКТУРА РИНКУ ПРОДУКЦІЇ РЕГІОНУ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ДОСЛІДЖЕННЯ

У статті досліджено сучасний стан кон'юнктури ринку на прикладі показників виробництва та реалізації харчової продукції. Визначено основні тенденції структурних змін у ціновій політиці підприємств. Впроваджено інноваційний механізм розвитку промисловості в Івано-Франківській області.

Current state of affairs of regional market has been investigated based on indices of production and realization of food products. Basic tendencies of structural changes in pricing policy of food enterprises have been determined. Innovative mechanism of industry development in Ivano-Frankivsk region has been introduced.

Найголовнішим напрямком дослідження ринку є оцінка та прогнозування кон'юнктури ринку - стану економіки в цілому, окремих галузей промисловості, що формується певними факторами і виражається в кон'юнктурних показниках.

У сучасному розумінні кон'юнктура характеризується сукупністю обставин, виявлених завдяки ринку, від яких залежать процеси піднесення або спаду напруги економічного розвитку і які відображають їх [1].

Загальною метою кон'юнктурних досліджень є аналіз і виявлення особливостей та тенденцій розвитку стану ринку, прогнозування основних параметрів і розроблення можливих альтернатив для прийняття відповідних рішень.

Ринкова кон'юнктура в науковій літературі розглянута недостатньо. Окремі її аспекти висвітлені в працях І. Землякова, Д. Крисанова, Б. Панасюка, П. Саблука, І. Сороки та інших. Проте науковому дослідженню питань кон'юнктури ринку харчової продукції в Івано – Франківській області приділялось мало уваги, саме тому суттєвого значення набуває дослідження сучасного стану, проблем і перспектив її розвитку.

Метою статті є дослідження кон'юнктури ринку продукції регіону, яка охоплює сукупність сприятливих умов і обставин, що впливають на зміни соціально – економічних процесів у суспільстві.

У забезпеченні сталого економічного розвитку Івано - Франківщини харчова промисловість залишається одним з пріоритетних напрямків.

Внесок підприємств з виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів в загальний доробок промисловості області є вагомим і складає понад 6% обсягів реалізованої продукції, 13% - кількості найманих працівників, 8% - обсягу капітальних вкладень та 3% - вартості основних засобів [2].

З 2003р. у виробництві харчових продуктів і напоїв спостерігалось щорічне нарощування обсягів продукції. У 2006р. рівень виробництва 2000р. було перевищено майже на третину. Позитивну тенденцію збережено і в 2007р.: у січні приріст продукції склав 32,3%, у січні-червні-35,6%, у січні-вересні - 32,5% (Рис.1).

Переробку сільськогосподарської продукції, випуск продуктів харчування та напоїв в області здійснювали понад 260 великих, середніх та малих підприємств.

Серед найбільш потужних підприємств галузі - відкриті акціонерні товариства "Івано-Франківський м'ясокомбінат", "Молокозавод", "Хлібокомбінат", "Харчосмакова фабрика", "Городенківський сирзавод", ТОВ "Залізнична пекарня".

Структура підприємств з виробництва харчових продуктів, напоїв відзначається різноманітністю видів діяльності, серед яких переважає виробництво м'яса та м'ясних продуктів (38,2% обсягу реалізованої продукції галузі), інших харчових продуктів

REGIONAL ECONOMICS

(19,2%), де найбільш вагомим за обсягами є виробництво хліба і хлібобулочних виробів (9,2%), напоїв (16,1%), молочних продуктів і морозива (13,3%) [3, с.81].

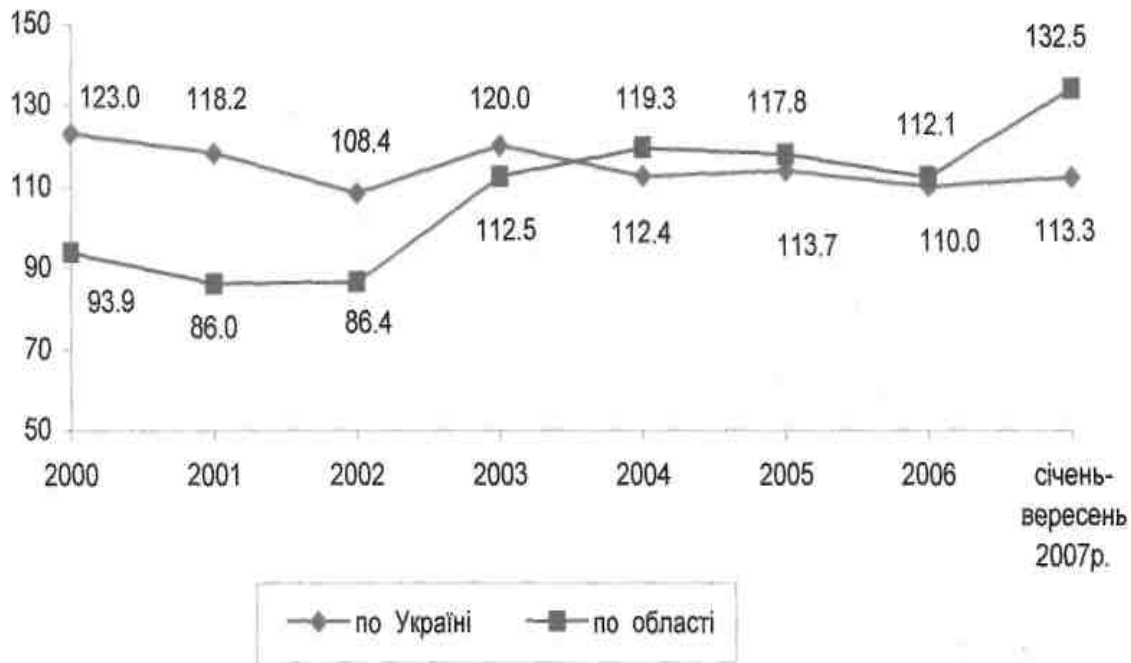

Рис. 1. Індеси обсягу промислового виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів (у відсотках до попереднього року)

Частка обсягу реалізованої продукції підприємств з виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів в загально-обласному обсязі реалізації дещо зменшилась і становила у 2006р. 6,1% проти 7,3% у 2005р. Внесок області в загальний обсяг реалізації харчових продуктів та напоїв України складає 0,7% [4].

Зміни в обсягах виробництва за окремими видами діяльності призвели до структурних зрушень в реалізованій продукції харчової промисловості, обсяг якої за 2006р. склав 637,8 млн. грн. Збільшилась порівняно з 2005р. питома вага підприємств з виробництва напоїв на 5,3 в.п., інших харчових продуктів - на 2,2 в.п., рибних продуктів - на 0,3 в.п.(Рис.2).

Водночас зменшилась частка молочної промисловості на 5,3 в.п., виробництва м'яса та м'ясних продуктів - на 3,1 в.п., перероблення та консервування овочів та фруктів - на 1,6 в.п., виробництва продуктів борошномельно-круп'яної промисловості - на 0,4 в.п.

Суттєве зростання обсягів у 2006р. проти 2005 року зафіксовано на підприємствах з виробництва напоїв на 45,9%, інших харчових продуктів - на 22,8%, в тому числі хліба та хлібобулочних виробів - на 25,6%, м'яса та м'ясних продуктів - на 16,7%.

Збільшенню випуску продукції сприяла діяльність таких підприємств, як Івано-Франківський ДВКК по виробництву спирту та лікеро-горілчаних виробів, дріжджів "Івано-Франківськспирт", ДП "Залучанський спиртзавод, ТОВ ВКФ "Варто", ВАТ "Івано-Франківський м'ясокомбінат", де показники попереднього року було перевищено на 20 і більше відсотків.

В останні роки розпочали роботу підприємства: ДП "Калуський хлібокомбінат", ЗАТ "Птахофабрика Снятинська Нова", ПП "Лімниця", горілчаний завод ТОВ "Станіславська торгова компанія", що також позитивно вплинуло на діяльність переробної галузі.

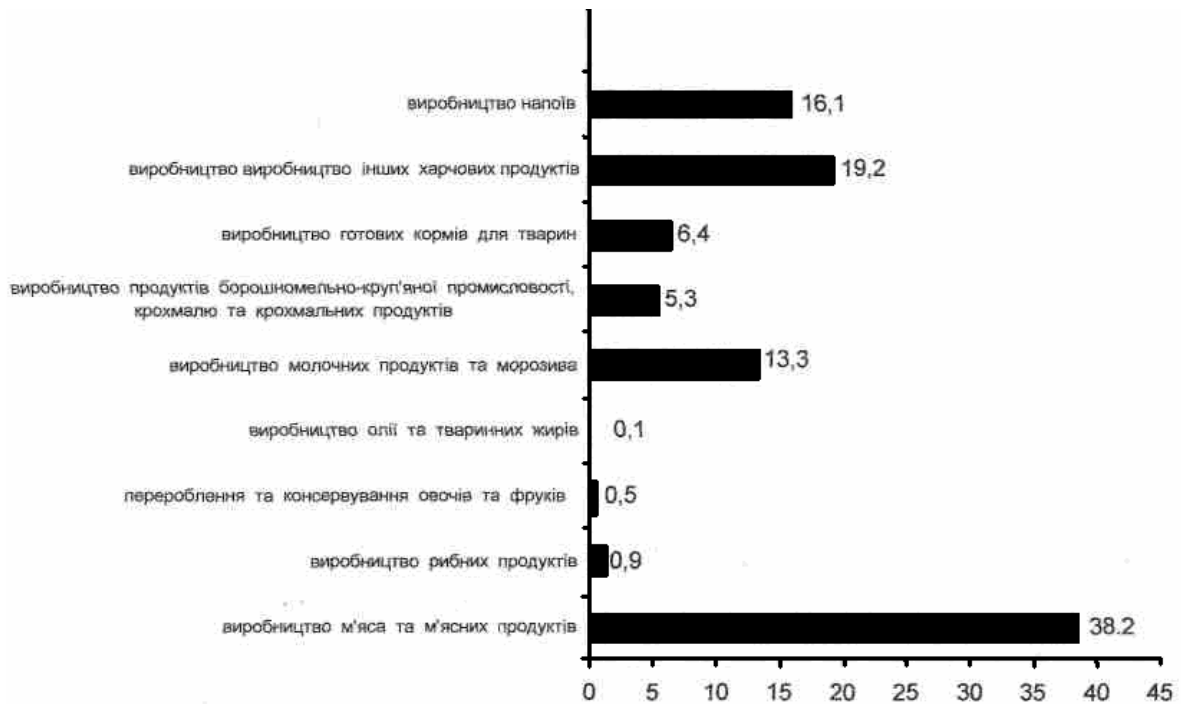

Рис. 2. Розподіл обсягів реалізованої продукції з виробництв харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів за 2006р. (у відсотках)

Показники роботи підприємств з виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів за основними видами діяльності характеризуються даними (табл.1):

Провідні позиції у виробництві харчових продуктів і напоїв займають підприємства з виробництва м'яса та м'ясних продуктів, внесок яких у загальний обсяг реалізації галузі становить 38,2%.

Частка Івано-Франківщини з виробництва яловичини і телятини морожених серед областей Західного регіону складає 42,7% і в Україні 17,9%, яловичини і телятини, свіжих чи охолоджених - 11,2% та 2,4% відповідно, ковбасних виробів - майже 10% та 1,3%.

Рівень виробництва попереднього року перевищено у 2004р. на 8,3%, у 2005р. - на 8,9%, у 2006р. - на 16,7%, у січні-вересні 2007р. - на 10,3%.

У 2006 році в області вироблено 3,8 тис.т яловичини і телятини та 2,9 тис. т свинини свіжих (парних) чи охолоджених, що більше, ніж у 2005р., на 25,3% та 11%, відповідно.

Область вирізняється суттєвими обсягами виробництва м'яса мороженого, зокрема, випуск яловичини і телятини за 2006р. склав 6,5 тис.т, що на 5,3% більше проти 2005 року, за січень-вересень 2007р. - 5,3 тис.т (на 16,2%).

Протягом останніх років у структурі виробництва м'яса збільшилась питома вага м'яса і субпродуктів харчових свійської птиці.

Якщо у 2004р. в обсягах реалізації м'ясної промисловості області продукція переробки свійської птиці становила близько 12%, у 2005р. - 14,3%, то у 2006р. ця частка зростає майже до 19%.

За підсумками 2006р. м'ясопереробними підприємствами області було вироблено понад 5 тис. тонн м'яса і субпродуктів харчових свійської птиці, свіжих чи охолоджених, та майже 2 тис. тонн м'яса і субпродуктів харчових свійської птиці, морожених, що забезпечило їй одне з провідних місць по даному показнику серед областей Західного регіону.

Показники роботи підприємств з виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів (у відсотках до попереднього року)

Показники	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	січень-вересень 2007р. до січня-вересня 2006р.
Переробна промисловість	103,4	133,8	126,7	130,4	113,0	103,7	87,9	97,1
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	93,9	86,0	86,4	112,5	119,3	117,8	112,1	132,5
виробництво харчових продуктів, напоїв	93,7	85,8	85,7	112,7	119,9	118,1	112,1	132,5
виробництво м'яса та м'ясних продуктів	123,7	54,0	106,0	178,4	108,3	108,9	116,7	110,3
виробництво рибних продуктів	-	-	-	80,1	2557,7	110,4	108,1	74,6
перероблення та консервування овочів та фруктів	168,7	35,5	8,7	46,3	17,7	166,4	34,7	62,0
виробництво молочних продуктів та морозива	106,0	143,4	63,9	95,6	138,9	115,9	72,7	120,1
виробництво продуктів борошномельно-круп'яної промисловості, крохмалю та крохмальних продуктів	100,4	82,3	90,7	152,4	101,1	143,4	91,5	116,2
виробництво інших харчових продуктів	70,6	101,4	88,5	85,8	128,5	118,9	122,8	113,8
в т.ч. виробництво хліба та хлібобулочних виробів	-	91,8	94,7	111,5	108,4	105,6	125,6	113,1
виробництво напоїв	80,2	87,3	93,4	91,6	99,2	130,0	145,9	192,9
виробництво тютюнових виробів	170,4	107,3	251,4	100,2	39,0	0,0	-	-

Частка Івано-Франківщини у загальнодержавному виробництві м'яса свійської птиці становила близько 2% (табл.2).

На відміну від попередніх років, коли спостерігалось нарощування обсягів у виробництві молочних продуктів, у 2006р. проти рівня 2005р. відбулось різке їх скорочення - на 27,3%. Проблемним виявився 2006р. майже для всіх виробників молочних продуктів. Майже 14% виробництва сирів жирних по Західному регіону належить молокопереробним підприємствам Івано-Франківщини.

В асортименті сирів жирних представлені сичужні і плавлені сири. В структурі випуску переважають тверді сири, частка яких у 2006р. склала 80%.

Таблиця 2

Виробництво м'яса за видами (тонн)

Показники	2003	2004	2005	2006	січень-вересень 2007р.	
					всього	у % до січня-вересня 2006р.
Яловичина і телятина, свіжі (парні) чи охолоджені	3909	3261	3015	3777	1980	96,4
Яловичина і телятина, морожені	7106	5530	6128	6451	5290	116,2
Свинина свіжа (парна) чи охолоджена	1057	2035	2655	2948	2171	109,5
Свинина морожена	31	13	703	339	712	в 3р.
Баранина свіжа (парна) чи охолоджена	0	0	6	13	7	в 2р.
Баранина морожена	44	16	1	-	-	-
Конина, м'ясо мулів	13	69	78	27	15	93,8
Субпродукти харчові, крім субпродуктів харчових свійської птиці	2229	1706	2220	2455	1731	104,7
М'ясо і субпродукти харчові свійської птиці, свіжі чи охолоджені	164	594	3033	5157	2997	80,6
М'ясо і субпродукти харчові свійської птиці, морожені	2619	2313	2177	1909	842	112,1

В загальному обсязі виробництва ковбасних виробів, випуск яких зріс у 2006р. на 18,1% і становив 3875 т, домінують варені ковбасні вироби, сосиски, сардельки (44,6%) та ковбаси напівкопчені (34,6%) (Рис.3).

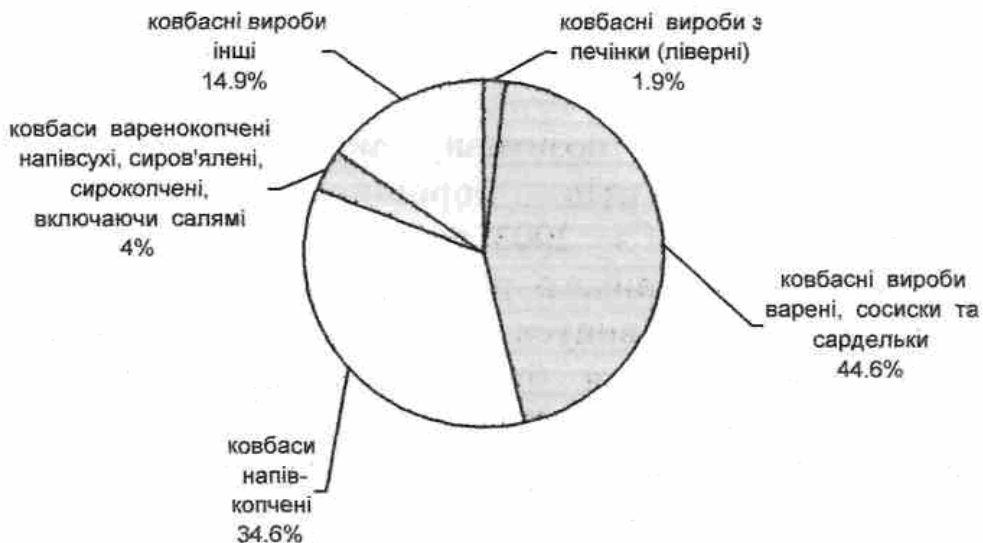

Рис. 3. Структура випуску ковбасних виробів за видами у 2006р.

У 2007р. вдалося подолати спад та наростити обсяги виробництва молочних продуктів, які у січні-вересні збільшились порівняно з відповідним періодом 2006р. на 20,1% (табл.3).

Таблиця 3

Виробництво молочних продуктів за видами(тонн)

Показники	2003	2004	2005	2006	січень-вересень 2007р.	
					всього	у % до січня-вересня 2006р.
Молоко оброблене рідке	4368	6239	8928	8595	7909	117,6
Вершки	17	14	9	30	638	в 4р. б.
Масло вершкове жирністю до 85%	773	1267	913	513	594	114,2
Сир свіжий неферментований та сир кисломолочний	384	1272	923	645	292	53,8
Сири жирні	3361	4012	4800	3253	2844	116,3
Сири сичужні	2530	3303	4204	2835	2492	116,1
Сир плавлений не тертий і не в порошку	831	709	596	418	352	118,1
Продукти кисломолочні	2534	2942	3440	3284	2893	116,1
Майонез, соуси емульсовані інші	446	366	335	325	222	92,5
Маргарин і продукти аналогічні	60	65	50	33	35	140

У 2006р. не вдалося зберегти позитивну динаміку на підприємствах з виробництва продуктів борошномельно-круп'яної промисловості, яка спостерігалася, з 2003 року. Зниження обсягів промислової продукції проти 2005 року становило 8,5%.

Порівняно з 2005р. зменшився випуск майже всіх видів борошна та круп. Більше минулорічного рівня було вироблено тільки круп перлових, ячних та гороху лущеного (в 1,9 раза, на 41,2% і на 18,8%, відповідно) і борошна з інших зернових культур (в 2,2 раза).

Стимує розвиток виробництва даного виду діяльності недостатня кількість оборотних коштів у підприємств і відповідно незабезпеченість сировиною, нестачу якої підприємства в деякій мірі компенсують застосуванням давальницької схеми виробництва - 16% загальнообласного обсягу борошна виготовлено на давальницьких умовах.

Протягом останніх трьох років спостерігалася тенденція до збільшення обсягів у виробництві інших харчових продуктів, де вагома частка (49% обсягів реалізації) належить підприємствам з виробництва хліба та хлібобулочних виробів, якими у 2006р. досягнуто приросту на 25,6%. Частка їхньої продукції у загальному обсязі реалізації харчових продуктів і напоїв становила 9,2%.

Підприємствами області у 2006р. було вироблено 26,9 тис. тонн виробів хлібобулочних, що на 8,8% або 2,2 тис. тонн більше, ніж у 2005 році.

Майже 47% випуску хлібобулочних виробів забезпечує ВАТ "Івано-Франківський хлібокомбінат" - лідер по виробництву цієї групи товарів. Проте діяльність в умовах

посиленої конкуренції на ринку хліба та хлібобулочних виробів стримує ріст обсягів виробництва на підприємстві, в результаті чого його виробничі потужності завантажені лише наполовину.

На підприємствах з виробництва какао, шоколаду та цукристих кондитерських виробів протягом останніх п'яти років спостерігався приріст обсягів виробництва. У 2006р. порівняно з 2005 роком збільшено виробництво виробів здобних (в 2 рази), тістечок (на 68,8%), шоколаду та інших продуктів харчових готових з вмістом какао, в брикетах, пластинах чи плитках (на 7,6%).

Значним підвищенням темпів виробництва в 2005-2006рр. та з початку 2007р. характеризується робота підприємств з виробництва напоїв, що обумовлено як введенням нових потужностей, так і нарощуванням виробництва на вже діючих.

За 2006р. зріс випуск лікерів, солодких наливок, спиртових настоянок, горілки, інших міцних спиртових напоїв, води натуральної мінеральної газованої, спирту етилового неденатурованого із вмістом спирту не менше 80 об.% в 1,5-3,3 рази.

Специфіка харчової продукції (особливі умови виготовлення і зберігання, обмежений термін зберігання) обумовили незначне накопичення її на складах підприємств. Станом на 1 жовтня 2007р. залишки ковбасних виробів склали 16т, масла вершкового жирністю 85% - 126т, круп – 262т [4].

У 2007році на споживчому ринку як України в цілому, так і області зокрема, спостерігалось прискорення інфляційних процесів: індекс споживчих цін (інфляції) по Україні за січень-вересень становив 108,6% (в аналогічному періоді минулого року - 105,9%). По області індекс споживчих цін склав 106,8 та 100,8% відповідно.

Одним з основних інфляційних чинників були продовольчі товари. За дев'ять місяців 2007р. продукти харчування подорожчали на 11,9%. Найбільше підвищились ціни на олію та жири (на 29,9%), в т.ч. на олію - на 42,7%, маргарин - на 23,5%, масло - на 22,5%. Крім того зросли в ціні овочі (на 22,9%), фрукти (на 19,0%), молоко, сир та яйця (на 11,9%), хліб та хлібопродукти (на 11,3%), м'ясо та м'ясопродукти (на 10,2%). Водночас зафіксовано зниження цін на цукор - на 6,1% (Рис.4).

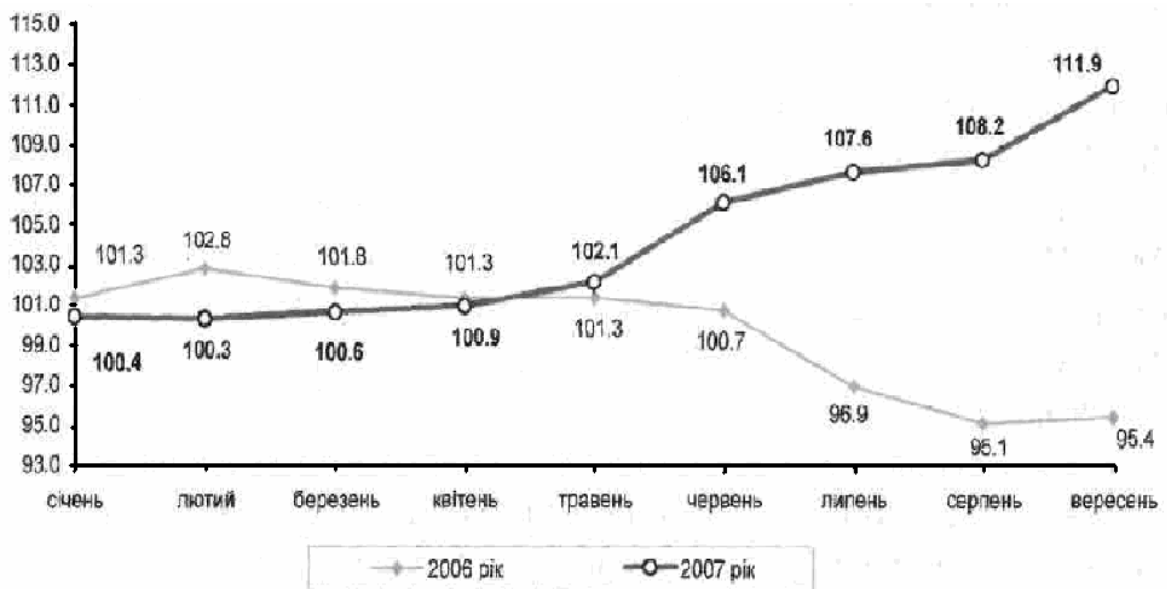

Рис. 4. Індекси споживчих цін на продукти харчування по області у 2006 - 2007рр.(у % до грудня попереднього року)

REGIONAL ECONOMICS

Серед областей, що межують з Івано-Франківською, з початку року найвищий приріст споживчих цін на продукти харчування зареєстровано у Чернівецькій та Тернопільській, найнижчий - на Закарпатті (табл.4).

Таблиця 4.

Відсоткові зміни споживчих цін на окремі групи продуктів харчування (вересень 2007р. до грудня 2006р.; відсотків)

Показники	Закарпатська	Івано-Франківська	Львівська	Тернопільська	Чернівецька
Продукти харчування	8,7	11,9	12,3	13,8	16,2
Хліб та хлібопродукти	8,9	11,3	10,1	11,7	11,8
хліб	6,8	9,1	6,0	9,5	8,9
макаронні вироби	7,7	11,0	12,1	11,5	15,1
М'ясо та м'ясопродукти	6,2	10,2	8,4	13,8	12,3
Риба та рибопродукти	3,8	4,9	5,2	6,8	3,0
Молоко, сир та яйця	10,1	11,9	11,0	15,8	17,7
молоко	16,4	17,6	10,1	20,7	21,7
сир і м'який сир (творог)	8,5	10,8	7,2	16,5	18,3
яйця	6,8	10,4	12,7	11,9	21,2
Олія та жири	23,9	29,9	27,5	24,5	36,2
масло	20,9	22,5	19,6	22,8	21,2
олія	33,9	42,7	44,4	52,7	54,7
Фрукти	20,8	19,0	18,6	14,9	44,6
Овочі, включаючи картоплю	9,5	22,9	39,6	30,0	22,3
Цукор	-9,8	-6,1	-3,8	1,2	-3,4

Інноваційною діяльністю в харчовій промисловості області у 2006р. займалося понад 50 підприємств, серед яких найбільш інноваційно активними були підприємства з виробництва хліба, хлібобулочних виробів та сухарів, печива, пирогів і тістечок (21,4% загальної кількості підприємств галузі), з виробництва молочних продуктів та з виробництва напоїв - по 20% відповідно.

Серед підприємств харчової промисловості найбільш характерним є впровадження продуктових інновацій. За 2006р. налагоджено виробництво 38 нових видів виробів і продуктів, що у 1,7 раза більше, ніж у 2005р., проте на 20,8% менше, ніж у 2004р.

Результатом впровадження інноваційних заходів є надходження на ринок інноваційної продукції. Частка інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої продукції підприємств харчової галузі склала у 2006р. 2,8%, тоді як в цілому по промисловості ця частка становила 1,7%.

Підприємствами з виробництва харчових продуктів та напоїв за 2006р. реалізовано інноваційної продукції на суму 15,3 млн. грн., або майже 10% обсягу реалізації інноваційної промислової продукції в області.

За січень-вересень 2007р. підприємствами з виробництва харчових продуктів та напоїв реалізовано інноваційної продукції на 45 млн. грн., або 7,8% загального обсягу реалізації галузі.

Такі результати діяльності підприємств свідчать про перспективи розвитку кон'юнктури ринку харчової промисловості в Івано – Франківській області.

Висновки:

З метою узагальнення даного дослідження, слід зазначити, що підприємства – виробники м'ясних та молочних продуктів надають перевагу заготівлі худоби в живій вазі безпосередньо у населення (60%), у сільськогосподарських товаровиробників (50%).

З метою збільшення обсягів сировинної бази виробники здійснюють закупку худоби та молока як в межах, так і за межами області.

У 2007р. спостерігається задовільний стан обсягів виробництва та реалізації промислової продукції, однак виробничі потужності завантажені нерівномірно. Коефіцієнт їх використання коливається від 0,4 до 1.

Робота підприємств в умовах конкуренції вимагає мобілізації всіх видів ресурсів для підвищення ефективності господарювання.

Найважливішим завданням є правильний вибір організаційно-економічного механізму у сферах забезпечення, виробництва та збуту харчової продукції.

Реалізацію продукції підприємства-виробники здійснюють як в області, так і за її межами. Основними каналами збуту є оптова торгівля та замовлення торгових установ. Власна торгова мережа підприємств-виробників харчових продуктів розвинута недостатньо.

На нашу думку, серед причин, що більш за все стримують виробництво, найбільш відчутною є висока конкуренція з боку аналогічної продукції, на що вказали 77% підприємств, та нестача сировини -54%. Крім того, забезпеченню оптимального рівня виробництва перешкоджали нестача оборотних коштів, низький платоспроможний попит. Проте суттєво зменшився вплив таких причин, як відсутність налагодженої системи збуту та податки.

Таким чином, передбачення кон'юнктури споживчого ринку здійснюється на середньо- і короткострокову перспективи. Основними її цілями є формування бази для розробки прогнозів розвитку харчової промисловості, надання органам управління і суб'єктам ринкових відносин належної інформації про фактичний стан і можливі зміни в динаміці попиту і пропозиції, в конкуренції на перспективу, в пріоритетній спрямованості соціально-економічної політики.

Література:

1. Крисанов Д.Ф. Аграрна сфера: пріоритети та механізми реалізації. – К.: Інститут економіки НАН, 1998. – С. 220.
2. Панасик Б. Прогнозування економічного розвитку України// Економіка України. – 2000. - №9. – С. 24 – 36.
3. Сорока І.В. Інфраструктура товарного ринку. – К.: НМЦВМОіН України, 2002. – С.527.
4. Статистичний бюлетень: Про роботу промисловості області за 2006 – 2007рр. За ред. Колімбровського М.М. – Івано – Франківськ, 2007.

*Рекомендовано до публікації
д.е.н., проф. Благун І.С. 12.04.07*

*Надійшла до редакції
06.04.07*